

volt. Részletezve a büntetés okait, szemérem elleni vétségért volt elítélve 1, testi sértésért 12, lázításért 6, lopásért 7, csavargásért és koldulásért 4, politikai vétségért 2.

A mi e beces kutatásokból kitűnik, az mindenekelőtt az, hogy habár a tetoválás ritkább a tébolyultaknál, mint az épelméjűeknél, s még ritkább, mint a büntetéseknél, de a hol előfordul, ott kétség-telenül bűnös és agresszív hajlamokat árul el a tébolyultnál. Már pedig a veszélyes és az ártatlan téboly jelei ismeretében mind-edig kétségben van a gyógytudomány s a közbiztonság leg-magasabb érdeke, hogy a büntető anthropologia által ezen jelek ismeretére nyújtott módot megragadja. Kilencz esetben tiz közül az az örült, a ki gyilkol, olyan, a kiről senki sem tételezett volna föl vérengző ösztönöket. Tarthatatlan az az álláspont, mely az emberi test tetoválását a civilizált társadalomban a cziczomáz-kodás ösztönéből akarja kimagyarázni. Ezt már az maga is meg-czáfolja, hogy a tetovált testrészek nem olyanok, melyeket mutatgatni és szemléltetni lehet és szokás. Ha az emberi test tetoválásának mélyebb okait keressük, úgy azokat vagy az ata-vismusban fogjuk feltalálni, mint Lombroso tanítja, vagy pedig a typus fejlődési visszamaradottságában, mint azt Lacassagne s utána Manouvrier kifejtették. De e két elmélet conclusiója ugyan-egy: az, hogy a tetovált anormalis lény társadalmunkban, a ki megmaradt a primitív, az ős vad embernek, s visszamaradt az emberiség fejlődésének lépcsőjén.

—n—d.

* * *

Az új államtudományi kar Lilleben.

Csak nem rég (1892. decz. szám) emlékeztünk meg arról a mozgalomról, mely külföldön az államtudományi oktatás tökéletesbitésén fáradozik és már ismét egy újonnan keletkezett államtudományi iskoláról adhatunk számot. A lille-i jogi facultás oldalán két évi tanfolyammal szervezett államtudományi kar folyó évi november hó 3-án kezdte meg működését és a hozzánk is beküldött program szerint a következő tárgyakat tanítja:

I. évfolyam: Természetjog; Magánjog összehasonlító alapon, különösen a személy- és családjog; Társadalomtan; Köz-

gazdaságtan; Jogtörténet; Közjog; Közigazgatási jog; Újabbkori történet; Sajtóügyi igazgatás.

II. évfolyam: Egyházjog; Vallásügyi törvényhozás; Nemzetközi jog; Semlegesség a nemzetközi jogban; Pénzügyjog, összehasonlító alapon; Iparügyi törvényhozás, összehasonlító; Válogatott kérdések a magánjog köréből.

Ezenkívül hetenként gyakorlati órákat és seminariumokat tartanak az előadottak teljesebb elsajátítására és bevezetésül az önálló tudományos buvárlatra. Az évi tandíj 120 frank, könyvtári díjjal 130 frank

Továbbá különös figyelemmel az idegenekre, a lillei facultas, angol mintára, «*maison de famille*»-t rendezett bé, melyben az ifjúság ellátást nyer és a tanulmányokra is kiterjedő felügyelet alatt áll. Ennek mérsékelt évi díja 1000—1200 frank.

* * *

Belgiumban az állami egyetemeken f. é. október hó 2-án kelt királyi rendelet reformálja a vizsgálati rendszert, megváltoztatva az 1877. október 10-iki szabályzatot. E szerint jelenleg két évi tanfolyam befejezése után következik a jelölti vizsgálat (examen pour le grade de candidat en sciences politiques), mely a következő tárgyakból áll: 1. az újkor politikai története; 2. logika és psychologia; 3. természetjog; 4. jogtudományi encyclopaedia; 5. magánjog történeti fejlődése; 6. magánjog; 7. közjog; 8. közigazgatási jog; 9. nemzetközi jog elemei; 10. nemzetgazdaságtan. E vizsgálatnak sikeres kiállása után és a harmadik évfolyam befejeztével nyerhető el a «licencié» fok, melynél már az államtudományok trifurcációja mutatkozik, a szerint, a mint valaki a szoros értelemben vett politikai, vagy a közigazgatási, avagy a társadalmi tudományokból készül. Így az «Examen pour le grade de licencié en sciences politiques» tárgyai: 1. a diplomatia története a bécsi congressustól; 2. alkotmányjog összehasonlító alapon; 3. nemzetközi jog; 4. gyarmatügyek és a Congó-állam; 5. két szabadon választott tárgy még a facultáson előadottak közül. Az «Examen pour le grade de licencié en sciences administratives» tárgyai: 1. a belga parlamentarismus és a törvényhozás története; 2. közigazgatási jog összehasonlító; 3. statisztika; 4. pénzügytan és jog; 5. két szabadon választott

tárgy: Az «Examen p. le grade d. licencié en sciences sociales tárgyai: 1. a nemzetgazdaságtani elméletek történeti kifejlődése; 2. nemzetgazdaságtan; 3. magánjog összehasonlító alapon; 4. munkásügyi törvényhozás összehasonlító alapon; 5. pénzügytan; 6. két szabadon választott tárgy. Végül a rendelet még különösen hangsúlyozza a seminariumok előnyeit, melyekben «a tanuló a tanárral együtt dolgozva, az önálló buvárkodásnak jó módszerét sajátíthatja el.»

N.

* * *

*Levél a francia felsőbb közoktatásról.*¹

Páris. 1893. nov.

November 6-án volt a faculté des lettres conferentiáinak, az intézet e kiegészítő, a coursok mellette zártabb jellegű intézményének megnyitó ünnepélye. Az irodalomtörténész Petit de Julleville és a historikus Lavisse olvasták fel e célra készített beszédeiket; mind a két discours-t rendkívül figyelemreméltónak tartom; ha nem is feltétlenül, absolut értéküket tekintve, minden kétségen kívül az összehasonlító metodologus szempontjából, a ki a tudományos fejlődés néhány érdekes mozzanatával találkozik e helyen.

Franciaországban a fejlődés nem volt normalis, sőt mondhatnók, annak egyenes ellentéte. Megjegyzésemet a humaniorák ama széles körére nézve teszem meg, melyeket philosophiai, philologiai és történeti disciplinákra oszt fel az itteni tudós világ is. Mind a három alosztálynál (ezen osztályozás jogosultságáról most nem kívánok beszélni) az egyedül lehetséges út a concretumtól az abstractumhoz, a maga elzárkozottságában megállapított factumtól az általános vagy legalább is általánosabb igazsághoz vezet; az egyedül lehetséges, mondom, ha a tudomány tudomány akar maradni, ha nem a képzelet tárgyává, nem művészté válik át saját természetének megtagadásával. E különbségtétel, e merev válaszfal felállítása tudomány és művészet között mai nap már nagyon currans; talán túlzásoktól sem egészen ment: a tudo-

¹ E levél nem egyszerűen alkalmi bejelentés. Vártam publicálásával, míg tapasztalataim mind inkább és inkább igazat adtak ama reflexióknak, melyeket a szóban levő beszédekhez fűztem.